

Jenny Danielsson är nog intåg till-
författig undslag från 1884

ACC. N.R. 4859 nr. 6642

Landskap: Småland

Upptecknat av: Jenny Danielsson

Härad: Einnevald

Adress: Yät

Socken: Yät

Berättat av: Carl Magnus Löder.

Uppteckningsår: 1937

Född år 1811 i Bergunda socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
— — 1

Uppteckningen rör sig om jie och fjällvandret.
Fjällv.

1) Före 12-staget jieaftron skulle "fjällmekan" (fjällhärvor) sättas upp, den som skulle sätta upp dem skulle ta långa steg när han kom fram dem och sätta dem högt upp i träden, ty det sades att så långa steg som han tog så lång blev sedan det kommande året, och jie högare de kom upp, jie längre blev sedan det kommande året. Till fjällmekar togs ut de stridaste och kärnfullaste hornmekerna, sedan togs det tydor av dem, stod de höga och raka i träden så var det hoppförts

Fjällmek.

Skriv endast på denna sida!

14 sid.

Tyda av
föglubben.

om en god skörd, men slog åren neråt
 så blev det mycke liggåd och en våt
 sommar det året. Kom det först småfåglar
 i stora shockar och satte sig i nekerns så
 blev det ett got år och god åring det året,
 kom det först kräkar och skator och ist
 av nekerna så blev det ett dåligt år och en
 dålig gröda. Fågelnärmen sats kvar till fast
 legd afton då Togs den ner och gömdes till
 varens mår skräturen skulle släppas ut
 då de fick var sin hand av härvarna,
 det skulle de ha för att de skulle följas åt
 och ej skiljas i magarna.

2) Före kl 12 på jul afton skulle julkalmen
 vara in av hushöden sjelu, det skulle
 vara den längste och stridaste räkalsmum
 jag har hört gamla merviskor tala om fort.

att det skulle vara ett minne av prästarenas födelse när han låg på halmjelanat.

När halmen var utbredd på golvet så lekte husfolket i den, husfaderen började han skulle då fört utvona hur dan nästa års gröda blev. "Åringmekeri" den som är omtalad bland skörden stod mitt på golvet av den tagande ax och kastade i taket, blev de stående rätt upp i halmen så blev det strid såd, men beroende de liggande så blev det ligg såd och dålig skord. De lekar som lektes i jättehalmen var mest "smi handske" "dra handske" "Locka nasse" "ta bokken" "Hoppa över jättebocken" "mussla sko" i "gompa roa" med halmdockor lekte de skeppet av lastat och kastade halmdockor på varandra. Dessa lekar brukte vi småbarn sitta / förs

på golvet och leka när det var jöt, part
inte i jölkalmen ty det var kosttaget då,
men jag har i min ungdom talat med
gamla menniskor som lekt i jölkalmen.

3) Den stora jölklocken som var gjord av
halm var även med i lekarna jöt afton
den skickades från gård till gård jöt af-
torn kväll den kom och dansade in jöt-
afton ty de kastade in dess. På varje ställe
bands en proporsremsa om hanskals som
var skriven antingen en vers eller en ramsa
på, den vandrade så från ställe till ställe
en del av folket tog upp remserna som skämt
andra på alvar då det kunde hänt att
folk därigenom blev osams. De tog fynd
även av jölklocken blev han liggans med
huvudet rät fram när de kastade in/pöts

jölklocke

Fråga nr 34

Tyda av
jölklocken.

Hed.

Ni skildrar här, att julbocken var med i jullekarna samt att den skickades från gård till gård. Hände det, att man skickade omkring även andra figurer än julbocken på detta sätt?

Att man tog tydor av bocken, då den kastades in, har aldrig berättats från något annat håll. Däremot var det en känd metod att "kasta sko" vid jul och ta tydor av hur skon kom att falla. Föreligger här möjligen någon förväxling?

Att några andra figurer än julbocken vid jul
skickades omkring i bygden har jag inte hört, och detta
har jag hört av min mor Johanna Magnusson född på
Börneholms i Urshults socken år 1851, och det förekom på
en ö, Cirkön i Urshults socken, och där tog de tydor av bocken
som föret antalats. "Kasta sko" vid jul har jag
aldrig hört talas om, men min farter som jag hörut
talat om sätte sina sko under sångens julfästningskväll
och där tog hon tydor, hade skorna ryktats eller vänt
sig något utåt så skulle någon ut ur huset under året.
Hade du vänt sig inåt så kom någon till huset (död
och född) hon räknade åt venster utåt, åt höger inåt! ✓

honom så blev det god far med kreaturen
 hon huvudet mot dörren var det tvårt
 om, han skulle tagas väl emot antingen
 sitta vid bordet eller ligga i sängen ett
 stund, på skränt hängde de honom i
 taket eller kastade honom under sängen
 sen sändes han över till en annan ster-
 ga, den siste som pick den gav den åt
 bybornen till att leka med red fär.

49 "Åringsneken", den nek som hopsamlades
 vid skördens av varje sorts säd, det var
 nog de gamla hästa hopp om en god skörd
 det kommande året och av den tog också
 tydor. "Åringsnekeri" huggdes jemte i stenben
 (av husfadren själv) så den kunde stå den sat-
 tes miti på golvet i julhalmen, omkring
 den lekte di och dansade liksom vi fört

a
 Från uts.

Det vore intressant att få veta närmare om hur det gick till vid hopsamlandet av den s. k. "äringsneken" av olika sorters säd. Man skördade ju råg, korn och havre vid olika tider. Men i äringsneken skulle man ha alla sorters säd. Hur förvarade man de olika tussarna dessemellan. När och hur band man samman dem vid olika tillfällen plockade knippena till en nek?

Angående hopsamling aru "äringsneken" kan jag inte
lämna vidare upplysning än att de tog den
"stricke" (bästa) sädet liksom varje sort vid varje
sorts skörd. Var de sedan förvarade den vet jag
ej, men antagligen i sädessadan tillsammans med
det andra också kanske den väl ihop tills en
stor "nek" när den skulle sättas in på
julafłtan, det skulle far i huset göra, och där
som ingen far var gjordes det av magan
av de äldsta i huset.

gör omkring granen, den træktesades också
 med öf och brännvin, ji mer di kunde
 hålla på den desto mer och bättre skörd
 fick di det kommande året, men så
 tog de tydor av den, kunde acen stå rätt
 upp av det mycka våta di fick så blev
 det bra såd det kommande året, men föl
 acen och slökade neråt så blev det samme
 med grödor och mycket liggåd. Detta som
 jag nu talat om "julboken och åringssmekan och
 julkalmen" det har min farstes far varit med
 om som barn i sät hem han var bondson
 och född i Bergunda 1811, blev sedan soldat
 här i jäts by han hette Carl Magnus Söder
 även han flyttade med sin dotter till Bläckling
 där jag är född, där dog han 1892. Jag har inte
 hört honom tala om detta, och taek vare mitz facts

goda minne så har jag som barn hört mycket gammalt av det gamla folket, det lärde jag som katekesen så det sätter i knoppen så länge jag lever, nu så vis rett jag och kan berätta mycket gammalt, han talade även om julkavor förr i tiden.

5) Utdelning av gåvor vid julen.

Av vad jag har hört talas om de första julgåvorna var, att festefolk sånde gåvor sig emelbin "festegåvor" och var det bestämt med giftermålet, början på det nya året så gaves de nyårsdagen, därför att de skulle få mycket av den världens goda, ty det hette att allt som gjordes nyårsdagen gick i egyptellse hela året därav kom nog namnet julkavor. Sedan längre fram i tiden när festefolk skulle ge varandra julkavor så gick de till stället julaftons kväll felua/fots

eller lejde de andra om det var för långt
de knackade eller klapprade på, på dörren
och kastade in gåvan sen svarade så di'
inte fick se vem det var. De klapprade på
dörren däremore har ordet Julkappa kommit. julkapp
så har jag hört det och nyårsgaven är
nog det allra, gåvorna bestod av psalmbok
och kläder, psalmbok var alltid med när pes-
tefolk gav varandra gåvor, sko och mälar
ansågs för att vara farligt att ge varandra.

Ty det hette ate då svarang de bort, och stak
de bort härleken, och sen fick alltid den stå
under köffen som fick ett par sko.

Jag har också hört talas om det berättades
på bestämma vilken som skulle häma ut
julkapparna, och då valdes den allra minsta
man di kunde få tag i, det ansågs för hedraför

8a

Julkalapp. Varifrån har Ni förklaringen att beteckningen julklapp skulde ha kommit av att man "klappade" på dörren, innan gavan kastades in? Har Ni sett denna förklaring i någon bok? Vad heter det i Eder trakt att knacka eller bulta på dorren? Kan verkligen ordet klappa användas i denna betydelse bland allmogen? Är det inte snarare bibliskt färgat, då det ev. någon gång användes?

Över detta har jag hört hemifrån, de talade även om hur de gick omkring i bygden till jul
de som skulle gifta sig till jul de falliga gick
omkring och bad om (han sades kom) och hon
ut och hiss) och festmöjligheten skulle alla
flickor gå de fick då tråd till att sy sin
hemgjort med, och det d' inte gick fick de
ända ty de kastade in tråddockor till dem
julklapskväll, så klappade de fint fram dörren,
de för heder säger vi knacka innan vi går in
om något annat heller säger vi hälsa och
dåna så har jag hört det i mitt hem.

samt att få det uppdraget, han skulle gå till alla som skickade bud efter honom och taga emot gåvorna och hära fram dem till sina ägare han blev också grundligt traktad ibland för mycke, när den lille mannen kom och bar mera än han orkade så sade folket "si då hämmå den lelle Julkirken" ^{"Julkirken"}
 Ty han bar och körkade på. ^{Ting nts.} Många skäntsamma jultagare delades ett minn mornor fick en gång ett par fästtakar av halm enghd men berkade till varandra på skänt göras alla slags halmfigurer och skänka ett de gjorde ^{Halmfigurer} konor av både halm och svinskört till att hänga i juleduken i taket och gav varandra julkumor. de kunde också lägga in en liten sak i en stor sæk full med halm och slänga in i en stuga det var på skänt gjort / fort.

4859

4859 s. 9.

Ni meddelar, att en liten man som man lät gå omkring med julgåvorna, kallades Julakinken. Har Ni med säkerhet hört denna beteckning just i Eder ort. Förekommer möjligent uttrycket även på andra ställen, som Ni känner till. Har Ni möjligent även sett det i någon skildring av julen i äldre tid?

Om julakinken har jag hört min farfars far Karl Magnus född i Bergunda det talade han om som jag förut har skrivit om. Kinken, kinka, kinkado, kinkat, sättades här ånnu i dagligt tal och det har jag hört i all min tid till ex. kinken en liten man, kinka, något tungt att bärta, jag kinkade fram så länge ja tydde, barnen kinka rygg, "den här är kinkat fram minna gaongå" den har jag härit många gånger.

även detta har jag hört Karl Magnus Löder
Tala om årtal han jag inte sätta ut men det
har nog hänt i början av 1800-talet.

Jag minns sjelu på Bläcklinge när jag var barn
Men grammarna devonkring skulle föra min
fader Enas namsdag, kl 4 på julapåtus morgon
hade de klätt hela förtuguhorn med halm
och satt upp två storar halmgubbar mest liknande Hulungabbar.
de halmkantet därvid stod två glastakor
med ljus i men ej lända och en stor veteleksans
med russin i, dörren på öm i sjön har sedan
levat kvar av det gamla, det var 1890.

Ner för tiden kommer Tonteren in i var
stuga och den sedan är ännu här i jät.

Jät i Februari 1937

Jenny Danielsson.